

Десять "не можна"

Василь Сухомлинський

1. **Не можна ледарювати, коли всі працюють;** ганебно байдикувати, розважатися, коли — ти добре знаєш про це — старші покоління працюють і не можуть дозволити собі відпочинку.

2. **Не можна сміятися над старістю і старими людьми** — це величезне блюзнірство; про старість треба говорити тільки з повагою; у світі є три речі, з яких ніколи не можна сміятися, — патріотизм, справжня любов до жінки і старість.

3. **Не можна заходити в суперечку з шанованими і дорослими людьми,** особливо із стариками; не гідно людської мудрості й розсудливості поспішно висловлювати сумнів щодо істинності того, що радять старші; якщо в тебе просяться на язик якісь сумніви, придерж їх у голові, подумай, розміркуй, а потім спитай у старшого ще раз — спитай так, щоб не образити.

4. **Не можна виявляти незадоволення тим, що в тебе немає якоїсь речі...** У товариша твого є, а про тебе батьки не подбали: від своїх батьків ти не маєш права вимагати нічого.

5. **Не можна допускати, щоб мати давала тобі те, чого вона не бере собі,** — кращий шматочок на столі, смачнішу цукерку, кращий одяг. Умій відмовитися від подарунка, якщо ти знаєш, що в цій речі мати відмовила собі; думка про право на якусь свою винятковість — це отрута твоєї душі; велике щастя відчувати нетерпимість до цієї отрути.

6. **Не можна робити того, що осуджують старші,** — ні на очах у них, ні десь на стороні; кожний свій вчинок розглядай з погляду старших: що подумають вони; особливо неприпустимі настирливість, намагання без потреби нагадувати про себе, виставляти напоказ свої домагання: мати і батько ніколи не забувають про тебе; якщо ти не на очах у них, вони думають про тебе більше, ніж тоді, коли ти крутишся поруч; пам'ятай, що в матері і батька є свій духовний світ, вони іноді хочуть залишитися наодинці з собою.

7. **Не можна залишати старшу рідну людину самотньою, особливо матір,** якщо в неї немає нікого, крім тебе; в радісні свята ніколи не залишай її саму; ти сам — твоє слово, твоя усмішка, твоя присутність — єдина її радість; чим ближчий кінець людського життя, тим гостріше переживає людина горе своєї самотності; залишати самотнім дідуся, старого батька, навіть і тоді, коли ти сам уже став старим, — нелюдяне, дико; пам'ятай, що в житті людини настає такий період, коли ніякої іншої радості, крім радості людського спілкування, в неї вже не може бути.

8. **Не можна збиратися в дорогу, не спитавши дозволу і поради в старших,** особливо в діда, не попрощавшись з ними, не дочекавшись від них побажання щасливої дороги і не побажавши їм щасливо залишатися.

9. **Не можна сідати до столу, не запросивши старшого;** тільки моральний,

невіглас уподібнюється тварині, що вгамовує свою жадобу сама і боїться, щоб її родич, присутній при цьому, не урвав шматка собі; людська трапеза — це не вгамовування голоду, не фізіологічний акт у ланцюгу обміну речовин; люди придумали стіл не тільки для того, щоб ставити під нього ноги, а на стіл спиратися; за столом відбувається цікаве духовне спілкування людей; якщо ти запросив старшого розділити з тобою трапезу, ти зробив йому велику приємність.

10. Не можна сидіти, коли поруч стоїть доросла, особливо літня людина, тим більше жінка; не чекай, поки з тобою привітається старший, ти повинен першим привітати його, зустрівшись, а прощаючись, побажати доброго здоров'я; у цих правилах етикету закладено глибоку внутрішню суть — повагу до людської гідності; не вміючи поважати її, ти уподібнюєшся невігласу, який плює у прекрасні хвилі моря; море величезне у своїй величі і красі, і цим ти його не зневажиш, не принизиш, а тільки зганьбиш себе.